

Bogdan Čiplić

MALOGRAĐANSKE BALADE

DEVOJAČKI ALBUM

Ovo je zaista divna anžihtskarta, nema šta ko da zamera, ukras albuma devojačkog, u koji je Jelka smestila sve što je vredelo pažnje njene: čovek do pojasa svučen, male podiššane brade i brčića, ima preko desnog ramena plavu svilenu ponjavu pričvršćenu, i na to mu je rame oslonjena jedna bajna ženska koja mu je i glavu na rame metnula, pa da ne bude na golo rame, nije pristojno, onda ponjava. Inače je čovek bos, velikih stopala. Žena je obučena lepo — plisirana joj je suknja gusto i sve do zemlje je dugačka. Grudi joj razvijene skrivene u jeleče tesno, a ispod jeleka košulja od čiste bele svile, sva nabrana, a ruke su joj gole do iznad lakata. Punda joj krasi glavu, a bosa je kao i čovek što je bos. Nema na sve to ništa da se primeti, samo baš nije morala tako da se upilji čoveku u lice, ali moler joj je tako naslikao oči da se ni tu ništa ne može primetiti, nikakva se primedba ne može metnuti, jer možda ona jeste sestra čovekova, ili mu je ljubljena supruga, ko zna. O levoj ruci čoveka mladog visi starac s dugom belom bradom i pogrljen, ali brada mu je sva izbrenovana, oprana i namirisana, a ruke negovane, starac se obukao u tešku plišanu haljinu, braon boje, i batinu drži. I deda je bos, i ćelav je starac no lice mu se rumeni sveže. Dobro živi deda — izgleda. A ispod slike napisano je jasno njeno leko značenje: das Leben — što će reći kad se prevede sa nemačkog — život, samo jedna reč, a velika, da celo nebo plavo i zemlju šarnu njime prevući možeš: das Leben. Na karti piše sitnim slovom veselim: „Draga Jelka, srećan ti praznik — Hristos se rodi! Nikad dospeti da ti se javim opširnije. Javi mi tačni adres, da ti pišem mnogo. Tvoja prijateljica Milena.“ Tačni adres! Primetili ste svakako šta to Milena reče? A Jelka ima samo jednu jedinu reč u adresi svojoj, a ta se zove adresa: Feldvarac. Sokak: Krompir! Broj kuće: Pasulji! što kažu paori kada se šale — slušajte, zaista, ta, to je najtačnija, a najkraća adresa na svetu! A ova slika, sledeća u albumu, oh, ala je dirljiva zdravo, taku jednu sliku samo neki veliki moler može da napravi: to je neka kujna, šta li je, ne vidi se dobro, jer je pala noć. a kraj ugašenog ognjišta sedi jedan čovek mlad pognute glave tužan,

pred njim je kolevka, i u kolevki dete malo, a sa prozora pada mesečina, i to pravo na kolevku, da se u kolevci i pred njom sve razabira. A u toj svetlosti, u samim zraccima, zrak i sama, kleči mlada žena, od glave do pete obučena u prozirnou vazdušastu haljinu, a sama vazduh, oslonila se na kolevku, zapravo je zagrlila i ljubi čedo u kolevki — otac detinji to ne vidi (jer taj čovek je u stvari detinji otac): kako je mrtva majka došla da poseti živo čedo svoje (jer to je ona), koje je po naredbi sudbine neumitno ostaviti morala za uvek, zauvek... Ispod klupe mladoga čoveka je jedna jako debela knjiga, to je — sigurno, — šta može biti drugo nego Jevandjelje, Reč Božja sveta, a on je doskora čitao svetu knjigu, pa je sklopio i zamislio se. Kroz tamu i prozirne zrake prividenja nazire se da je to sve u kujni, i tu je jedan kotao na katlanki i jedno bure u koje se kiseli kupus za zimu. Ima na slici štampano i objašnjenje: Udovac, piše, ali je sve jasno i bez toga. To je ukus anžihtskara u izboru Jelkinog rođaka — Mita se zove, zvanično Demeter, već kako treba da se preinači za državnu službu, to je brat od ujaka Jelkin, mlad učitelj je on, ali sada je narukovo, u Nad Bečkereku je, u Dvadeset devetoj regimenti, kod honveda, pa je bio, pre nego što će narukovati, kod Jelke i ujne u Feldvarcu, i tu se upoznao slučajno na pošti sa lepom poštaricom Mađaricom, pa sada dodaje na karti posle rukoljuba Ujni i poljupca Jelki: „Ti, Jelka, poljubi mesto mene „nekoga“. Da l ćeš se, Bože, setiti koga? Podajoj joj, Jelčice, mlogo, mlogo pusika, kad već ja nisam mogao ni — smeo. A pogrešio sam vrlo jako, jer na front nas nose, ko zna ko će ostati živ!...“ Pa: Hrišćani se vraćaju iz katakombe, to je sledeća slika u albumu: otac sed (s bradom) u crnom plaštu, vodi čerku (plavu) u belom plaštu, i otac u nebo gleda, a devojka malko ustranu, sa strahom nekim jakim: jer tamo malo dalje usred polja čuči jedan rimski vojskovođa i vreba. Kvo vadis? pita rimski momak, al se stidi i pokriva oči od sramote. Kadet Mita iz istih dana piše na državnom jeziku (iz lojalnosti velike): „Šta radi lepo društvo poštansko? Jelka, molim te prvo poljubac u ruku tvojoj mami, poljubac tebi, a na pošti tumači: Sutra na front krećemo. Vaš Mita (Demeter).“

REMBRANTOV SELBSBILDNIS

Pregledajući anžihtskarte u špecerajskoj radnji njene komšinice našla je jednu na tvrdom kunstrduk papiru u prirodnim farbama, koja je koštala koliko šest običnih, trideset filera, jer to je bio Rembrantov selbsbildnis, kao što je bilo tu naštampano. Jelka je odmah izdvojila kartu i nije joj bilo krivo što toliko košta, a grošičarka trgovkinja začudila se jako kakvu to kartu toliko plaća: „Dobro si se namerila!“ — reče ona Jelki. „Muški i po taj delija švapski, gledaj samo kako je usta namestio, taman za ljubljenje, Jelče, a onaj tanki zafrknuti brk tek šta vredi! Vidi se dobro da razumeš kakvi se muški najbolje ljubi, nisi ni ti s kruške pala, nije ni Feldvarac poslednje mesto na svetu kad se uzme sve šta ima. Jao, ljubim mu nosinu njegovu, kakva je, ti ćeš tog da sanjaš, Jelče; Sad kad sam ga dobro osmotrila i ne čudim se što ti je zapao za oko. Čestitam ti na gustu!“ Jelka se zbunila malo, al nije odgovorila. To je veliki jedan moler bio, u školi ga je jedan profesor spominjao, veliki čovek, to je sigurno, pa čoveka prođe niz kičmu jeza kad sretno takog jednog poznanika u Feldvarcu u špecerajskom dućanu. Odgovoriče kolegama novosadskim koji su joj poslali sećanje na Trubadura, koji su je obradovali i ražalostili sa onom anžihtskartom ciganskom na kojoj Ciganka kuva čorbu za Ciganina svoga na polju otvorenom noću, u kojoj su i Jelku nazvali, iz počasti, Cigankom zbog one arije, solo-partije, iz Trubadura sa besede somborske svetosavske; sećanje... Ali ima u toj karti novosadskoj i mnogo uvrede prikrivene, možda su oni hteli da kažu da je sudbina prema Ciganki iz Trubadura jako nemilosrdna bila kad nije videla ne operu, neg samo Feldvarac, mladodramski sopran somborski iz Blažekove klase, za operu pripremena — Jelika—Ciganka iz Trubadura ostala je bez trubadura u blatu feldvarskom... A oni, koji su na besedi toj u „Slobodi“ somborski bili možda samo razvodnici-preparandi sa trakom razvodničkom oko ruke da goste razvode, eno ih gde sede u Novom Sadu, u Srpskoj Atini lepo, stalnost imaju, zaljavaju cveće srpske kulture, sišu slatko saće iz košnice Srpstva... Ali, sada, sada će ona njima odgovoriti ovim selbsbildnisom Rembrantovim! Sad joj je jasno, to je htela kad je vidila tu kartu znamenitoga molera, da im odgovori da oni, ma da su mnogi najgori daci bili u Preparandiji, i ne da su pevači bili u koru Blažekovom, nego su dobri bili za aranžere da na besedi svetosavskoj Preparandije pokazuju publiku mesto i stolicu, oni, oni mezimci sudbine, njoj pišu, Ciganki Velikoj, i tako su je za srce ujeli, bednici lerserki jedni, baukeri paurenderski prosti, novosadski učitelji. Al ti si, Jelo, samo jednu noć zablislala u Srpskom Hajdelbergu kao meteor, Somboru našem na diku i Srpsstvu celom na besedi svetosavskoj, nedostižna, a oni su za ceo život u Srpskoj Atini zaselili na kulturnom bedemu Srpstva, a ti ćeš ceo život da pleteš sede u blatu Feldvarca gustom. oni deru pliš sa stolicama finim u „Eržebet“ kafani nasred Novog Sada, čitaju „Zastavu“ i jedu šlagobrst na vajskafeu kod Dornštetera, i u srpsku crkvu episkopalnu idu nedeljom i svecom da čuvaju Srpstvo-tužno. Sad će im, ona natrljati nosove sa Rembrantom da im pokaže jasno da se i u Feldvarcu može Ciganka iz Trubadura sačuvati visoko, pa i kad odatle anžihtskartu šalje taku je pronašla... Rembranta... Jedan Blažekov melosopran onako za operu spreman, samo u umetnosti živiti može i onda je sela i zamočila štilo u mastionicu da im kaže Jelica, ali je dugo sedela bez pokreta, i karta je ostala nenapisana, neposlata, jer nije znala kako se ujeđa za srce, šta da im kaže, šta da im prebaci, nije mogla da pronađe smisao tome cilju koji je za trenutak obuhvatio, pa je ostavila zamočeno pero, glavu na ruke naslonila tešku, zamislila se, zamislila, ruke su joj se ohladile i utrnule, zatim je polako ustala i neadresiranu i nenapisanu anžihtskartu u album ostavila, proturila joj vrhove kroz zarez na listu, i ja sam je tu našao, na istom mestu, odgonetajući taj nenapisani odgovor, pedest godina posle!

(Iz neobjavljene knjige pesama MALOGRAĐANSKE BALADE)